

Rapport 2022:6

Viktiga samhällsproblem i valmanskåren 1987-2021

Per Oleskog Tryggvason

Valforskningsprogrammet

Statsvetenskapliga institutionen
Göteborgs universitet

2022.10.31

www.gu.se/valforskningsprogrammet

GÖTEBORGS
UNIVERSITET

Valforskningsprogrammets rapportserie

Sedan 1950-talet genomför Valforskningsprogrammet empiriska undersökningar om den svenska demokratins tillstånd och utveckling. Rapportserien är vår viktigaste publikationskanal för att bidra till samhällets kunskapsförsörjning på demokratiområdet. Målsättningen är att sprida fakta och forskningsresultat som rör val och väljarbeteende till en bred publik av forskare, studenter, journalister, politiker och allmänhet.

The SNES Program Report Series

Since the 1950s, Swedish National Election Studies Program conducts empirical research on the condition and development of the Swedish democracy. The Report Series is one of our main publication outlets. The aim is to publish facts and research results about elections and voting behavior to a broad audience of researchers, students, journalists, politicians and the public.

Party abbreviations

- Left Party (V)
- Social Democratic Party (S)
- Green Party (MP)
- Center Party (C)
- The Liberals (L)
- Conservative Party (M)
- Christian Democratic Party (KD)
- Sweden Democrats (SD)

Citering:

Per Oleskog Tryggvason (2022). Viktiga samhällsproblem i valmanskåren 1987-2021. Valforskningsprogrammets rapportserie 2022:6. Göteborgs universitet: Statsvetenskapliga institutionen.

Redaktör för arbetsrapportserien:

Henrik Ekengren Oscarsson

Viktiga samhällsproblem i valmanskåren 1987-2021

PER OLESKOG TRYGGVASON

Sammanfattning

Moderna valkampanjer beskrivs ofta i termer av en kamp om den politiska och mediala dagordningen. Partierna och deras anhängare gör under valrörelsen sitt yttersta för att påverka det politiska samtalet för att det i så stor utsträckning som möjligt präglas av frågor där det egna partiet tror sig ha de bästa lösningarna och det största förtroendet. Den här rapporten presenterar 35 års systematiska studier av partiernas sympatikapital bland svarande som uppfattar olika samhällsproblem som viktiga. Sammantaget ger analyserna en unik överblick över vilka partier som varit starka respektive svaga i de samhällsfrågor som uppfattats som de viktigaste av svenska folket. Rapporten kan således ses som ett historiskt dokument över hur den politiska dagordningen utvecklats sig under mer än tre decennier. Samtidigt kan analyserna av vilka partier som är starka och svaga i de som nämner olika problemområden hjälpa oss att förstå utgången i höstens val som till stor del dominerades av brott och straff.

Abstract

Contemporary electoral campaigns are oftentimes described as being a battle of the political, media and public agenda. Political parties and their allies go to great lengths to try to affect the political conversation in directions that are favorable for their own party. This report presents 35 years of systematic empirical data of how popular Swedish political parties have been among citizens who have different perceptions of what is currently the most important problem facing the nation. The report can be seen both as an historical document over the eb and flow of the Swedish public agenda. Moreover, it can also provide cues to which parties are likely to be favored or at a disadvantage if the political agenda is dominated by one issue over the other in an upcoming national election.

Bästa parti bland de som nämner olika viktiga samhällsproblem i Sverige 1987–2021

Datamaterialet i den här rapporten bygger på de stora riksrepresentativa nationella SOM-undersökningarna åren 1987 till 2021. Vi kombinerar resultaten från två klassiska surveyfrågor. Den första är en traditionell fråga om vilket parti svarspersonerna tycker bäst om. Den andra är en öppen fritextfråga om vilket samhällsproblem som respondenten uppfattar som det just nu viktigaste där svarspersonen möjlighet att nämna upp till tre områden. Rapporten presenterar analyser av de nio politiska områden som varit mest omnämnda av folkbokförda i Sverige under perioden 1987–2021. Dessa områden är *sjukvård, skola och utbildning, arbetsmarknadsfrågor, integration och migration, miljö och klimat, pensions och äldrefrågor, lag och ordning, sociala frågor samt ekonomi*.

Vid tolkning av resultaten är det viktigt att komma ihåg att basen för analyserna varierar mellan frågor och över tid. Det är exempelvis betydligt fler som nämner sjukvård än sociala frågor som ett av de viktigaste samhällsproblemen. Därav är skattningar av partiernas sympatiutveckling i sjukvårdsfrågor betydligt mindre slumpkänslig än de för utvecklingen bland de som nämner sociala frågor. Avslutningsvis är det viktigt att ta hänsyn till att resultaten i den här rapporten är ovägda. Det betyder att vissa partier – i synnerhet Sverigedemokraterna – har ett systematiskt lägre totalt sympatikapital jämfört både valresultat och skattningar i kommersiella opinionsmätningar. Av denna anledning ligger fokus framförallt på att kontrastera partiernas stöd bland svarande som nämnt olika frågor som viktiga med partiets stöd bland samtliga svarande.

Figur 1 visar andelen svarande som nämnt respektive område 1987 till 2021. Figuren ger en god överblick hur svenska folket reagerat på olika kriser och utmaning de senaste 35 åren. I början av mätperioden dominerades medborgarnas dagordning helt av en fråga: miljön. 1988, två år efter Tjernobylnkatastrofen och mitt under pågående seldöd nämnde mer än 60 procent av de svarande miljön som det viktigaste samhällsproblemet. I spåren av den ekonomiska krisen i början av 1990 talet dominerade frågor om ekonomi och arbetsmarknaden. I takt med att den ekonomiska krisen avtog och Sverige genomgick omfattande budgetsaneringar inom den offentliga sektorn ökade omnämmandet av frågor kopplade till vård, skola och omsorg. Inför och i samband med migrationskrisen 2015 skedde en tämligen explosionsartad ökning för migration och integrationsfrågan. Även om frågan stannat kvar på medborgarnas dagordning har den under det senaste året förpassats från förstaplatsen och ersatts av brott och straff där vi de senaste sex åren sett en mycket dramatisk utveckling.

Figur 2 visar andelen som sympatiserar med respektive parti bland de som nämnt *sjukvården* som ett av de viktigaste samhällsproblemen. Respektive partis stöd illustreras här genom en (parti)färgad heldragen linje. Stödet i den här gruppen kan jämföras med stödet som partiet fick bland samtliga respondenter (ljusgrå linje). Grafen visar också andelen som nämnt sjukvård som en av de viktigaste frågorna (mörkblått skuggat område). Redovisningslogiken är genomgående för analysen av samtliga grupper (figur 2-figur 10). Under de senaste 35 åren har sjukvården hela tiden funnits med som en av de mest omnämnda frågorna på väljarnas dagordning. Detta till trots finns det relativt få exempel på partier som är starkare eller svagare bland de som nämner sjukvård som ett av de viktigaste samhällsproblemen. Undantaget här är Socialdemokraterna som varit något starkare både under det tidigare 1990-talet, under 2011–2014 samt mellan 2019–2021. Motsatt mönster ser vi för Sverigedemokraterna under 2020 och 2021.

Figur 3 visar motsvarande analyser bland de som nämnt *skola och utbildning*. Skola och utbildning har omnämnts av minst 20 procent av svaren från mitten av 1990-talet fram till idag. Ett parti som traditionellt varit starka bland de som nämner skola och utbildning har varit Liberalerna. Så var fallet under det tidiga 1990-talet och från millennieskiftet fram till valet 2018. Sedan 2018 är det istället Socialdemokraterna som erhållit ett starkare stöd bland de som uppfattar skola och utbildning som en viktig fråga. Ett parti sticker ut och är systematiskt svagare bland svarande som nämner skola och utbildning, nämligen Sverigedemokraterna.

Figur 4 visar partiernas popularitet bland de som nämnt *arbetsmarknadsfrågor* som ett av de viktigaste samhällsproblemen. Arbetsmarknadsfrågor har befunnit sig som högt på den politiska agendan under perioder då Sverige haft problem med hög arbetslöshet. Framförallt har frågan legat högt upp på medborgarnas dagordning under mitten av 1990-talet och åren efter 2008 års finanskris. Socialdemokraterna har genomgående haft ett något högre stöd bland de som nämnt arbetsmarknad jämfört med valmanskåren som helhet. Ett undantag för detta mönster var åren efter 2008 års finanskris. Under de senaste två åren har Vänsterpartiet haft ett något högre sympatikapital bland de som nämner arbetsmarknadsfrågor. Likt mönstret för skola och utbildning har Sverigedemokraterna genomgående haft ett lägre stöd i gruppen som nämner arbetsmarknadsfrågor.

Figur 5 visar partiernas stöd bland de som nämnt *integration och migration* som ett av de viktigaste samhällsproblemen. Frågan är en av de klättrat mest på väljarnas dagordning under det senaste decenniet. Med undantag för en topp under det tidiga 1990-talet var det omkring 10 procent av väljarna som uppgav frågan som ett av de viktigaste mellan 1987 och 2011. Därefter sköt frågan i höjden och nådde sin topp under flyktingkrisen hösten 2015 då mer än femtio procent nämnde frågan. Det parti som är betydligt starkare bland de som nämner frågan jämfört med stödet bland samtliga svarande är Sverigedemokraterna. Sedan 2015 har Moderaterna också varit något starkare i samma grupp. Motsvarande mönster kan ses för Socialdemokraterna. Partiet har alltid varit svagare bland svarande som uppfattar integration och migration som viktig, men gapet mellan andelen som stöder partiet bland samtliga svarande och andelen som uppfattar frågan som viktig har ökat med åren.

Figur 6 presenterar resultaten för området *miljö och klimat*. Miljö/klimatfrågan är en av de frågor där stödet för olika partier varierar mest över tid. Miljöpartiet är det parti som under samtliga 35 år varit klart starkare i gruppen som nämner miljö och klimat. Starkast var paritet i mellan 2010 och 2015. Då hade partiet stöd av nästan 30 procent av de som angav miljö/klimat som viktigt samhällsproblem. Den här andelen har dock sjunkit avsevärt under senare år och i den senaste mätningen, 2021 hade partiet endast stöd av 10 procent. Ett annat parti som blivit allt starka bland de som nämner miljö/klimat är Vänsterpartiet. Partiet har sedan 2010 ökat sitt stöd bland de som nämner miljö/klimat som ett viktigt samhällsproblem. Socialdemokraterna däremot har traditionellt varit betydligt svagare bland de som uppfattar miljön/klimatet som viktigt samhällsproblem. Lägst var det 2010 då partiet endast lyckades locka drygt femton procent av de som nämnde miljö/klimat. De tre senaste åren, 2019, 2020 och 2021 har dock paritet gjort en stor upphämtning i gruppen och är numera lika populära här som bland samtliga väljare. Centerpartiet är ett annat parti som under de senaste åren haft ett klart högre stöd bland väljare som nämner miljön som ett av de viktigaste samhällsproblemen. Två partier som däremot haft ett genomgående lägre stöd bland de som nämner miljö/klimat är Moderaterna och framförallt Sverigedemokraterna.

Figur 7 visar resultaten bland de som nämner *äldre och pensionsfrågor*. Genomgående för hela tidsperioden är att Socialdemokraterna är något starkare i gruppen jämfört med samtliga väljare. Sedan 2015 finns samma mönster för Sverigedemokraterna. Ett motsatt mönster återfinns för Miljöpartiet. Det är tydligt att partiet har svårt att locka väljare som uppfattar äldrefrågan som viktig.

Figur 8 presenterar resultaten bland de som uppger *lag och ordning* som ett av de viktigaste samhällsproblemen. Genomgående är att de tre rödgröna partierna, Vänsterpartiet, Socialdemokraterna och Miljöpartiet haft ett betydligt lägre stöd i den här gruppen. Istället har det traditionellt varit Moderaterna som visat sig starka bland de som uppfattar brott och straff som viktigt. Under senare år har också Sverigedemokraterna ökat sitt stöd kraftigt i den här gruppen.

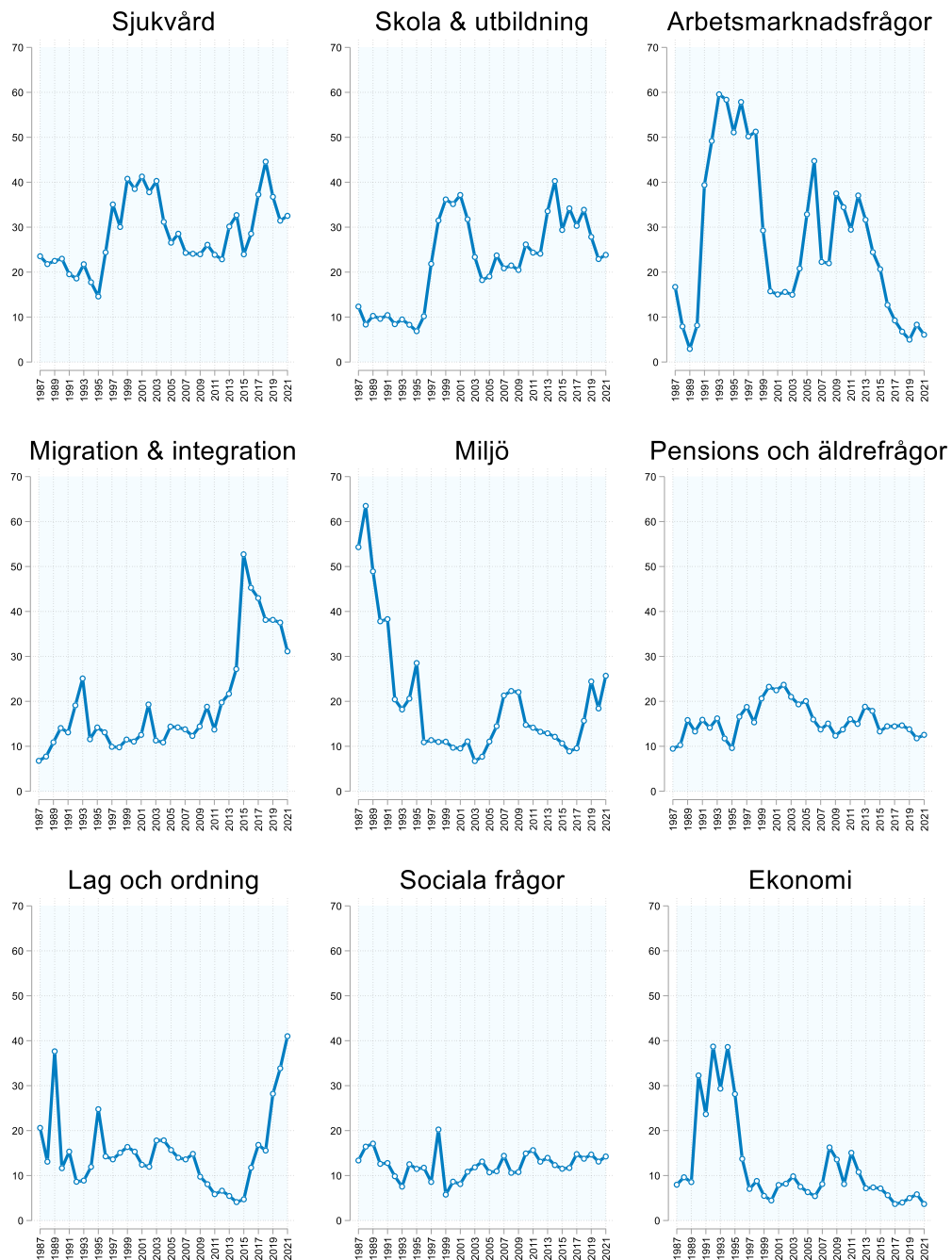
Figur 9 visar resultaten bland respondenter som nämnt *sociala frågor* som ett viktigt samhällsproblem. Det parti som verkligen sticker ut i positiv bemärkelse är Vänsterpartiet. Partiet har under de senaste 15 åren successivt stärkt sitt stöd i den här gruppen.

Motsvarande underprestation finner vi för Moderaterna och till viss del Sverigedemokraterna.

I figur 10 kan vi se att *ekonomin* är ett problem som framförallt lågt högt upp på väljarnas agenda i början av 1990-talet. Då var det omkring 30 procent av väljarna som ansåg att det var ett av de viktigaste samhällsproblemen. Under senare år har dock frågan legat betydligt lägre på dagordningen vilket innebär att basen för analyserna baseras på relativt få respondenter vilket i sin tur bidrar till osäkerhet i skattningarna. Den stora skillnaden i partiernas stöd återfinns i styrkeförhållandet mellan Socialdemokraterna – som ofta varit underskattade – och Moderaterna som genomgående varit klart starkare i gruppen som nämnt ekonomin.

Ser vi till den just avslutade mandatperioden så är det fem frågor som haft en betydande (omnämnt av mer än 20 procent av de svarande) närvaro på väljarnas dagordning *miljö, skola och utbildning, sjukvård, migration* samt *lag och ordning*. För två av områdena, sjukvård och skola/utbildning är sympatikapitalet relativt jämnt fördelat i förhållande till samtliga svarande. Undantaget är att Socialdemokraterna varit något starkare samtidigt som framförallt Sverigedemokraterna haft ett systematiskt lägre stöd bland svarande som prioriterar dessa områden. Bland de som nämnt miljö och klimat finns det en klar slagsida med en fördel för de mindre rödgröna partierna (MP, V och C) samtidigt som flera partier till höger har ett systematiskt lägre stöd. Motsvarande dynamik återfinns för migration och lag och ordning. Här har partierna till höger, framförallt Sverigedemokraterna och Moderaterna ett avsevärt sympatiövertag. Ser vi till 2022 års valkampanj, som i stor utsträckning dominerades av frågor kopplade till gängkriminalitet snarare än miljö och klimat så kan vi konstatera att det var en relativt gynnsam agenda för den vinnande högerkoalitionen.

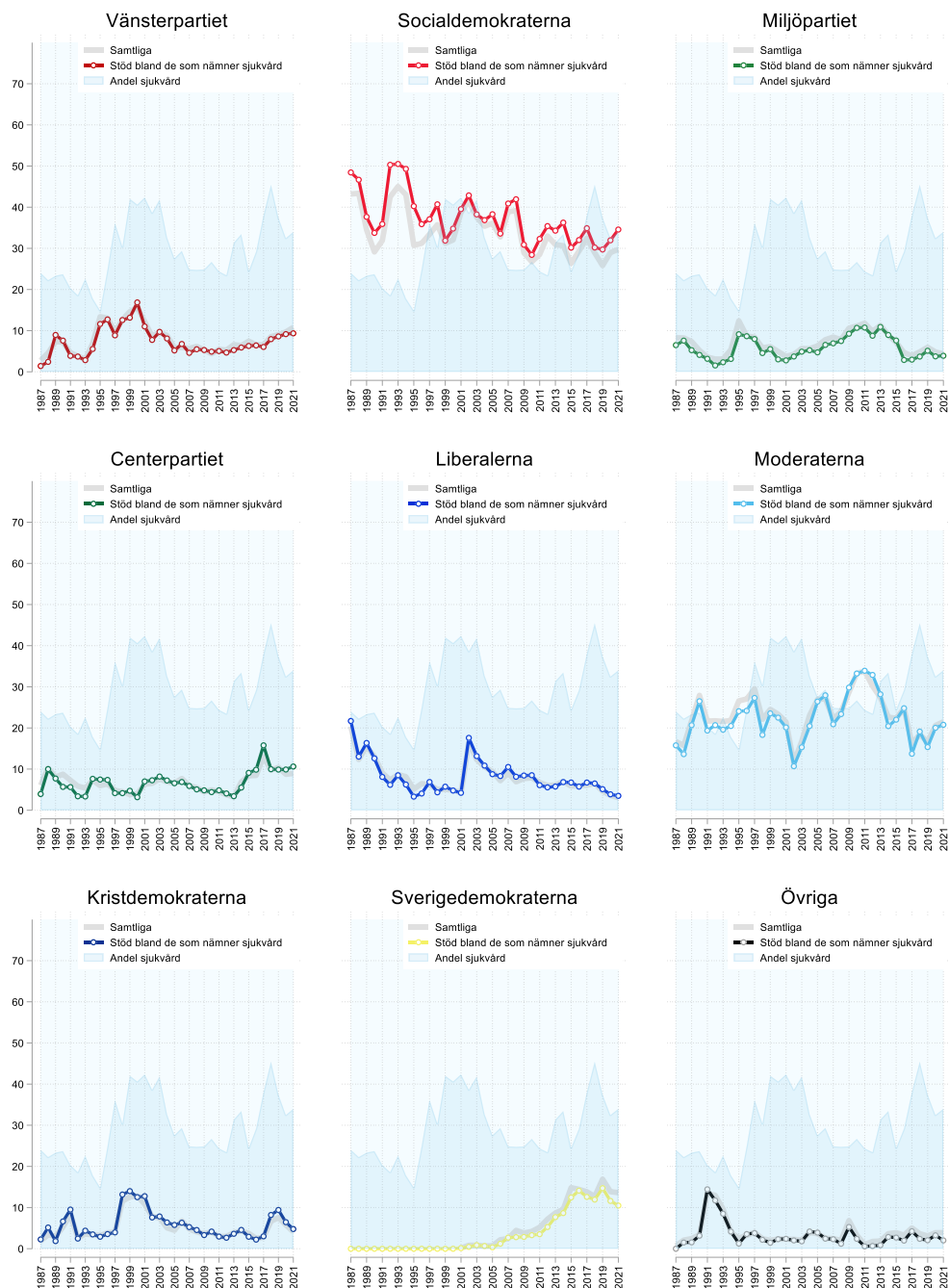
Figur 1 Viktiga samhällsproblem 1987–2021 (procent)

Källa: Göteborgs universitet: Valforskningsprogrammet. SOM-undersökningarna 1987–2021.

Kommentar: Frågan löd 'Vilken eller vilka frågor eller samhällsproblem tycker du är viktigast i Sverige idag?' där respondenterna fått möjligheten att ange upp till tre problem. Figuren visar de nio samhällsproblem som varit mest omnämnda under perioden 1987–2021.

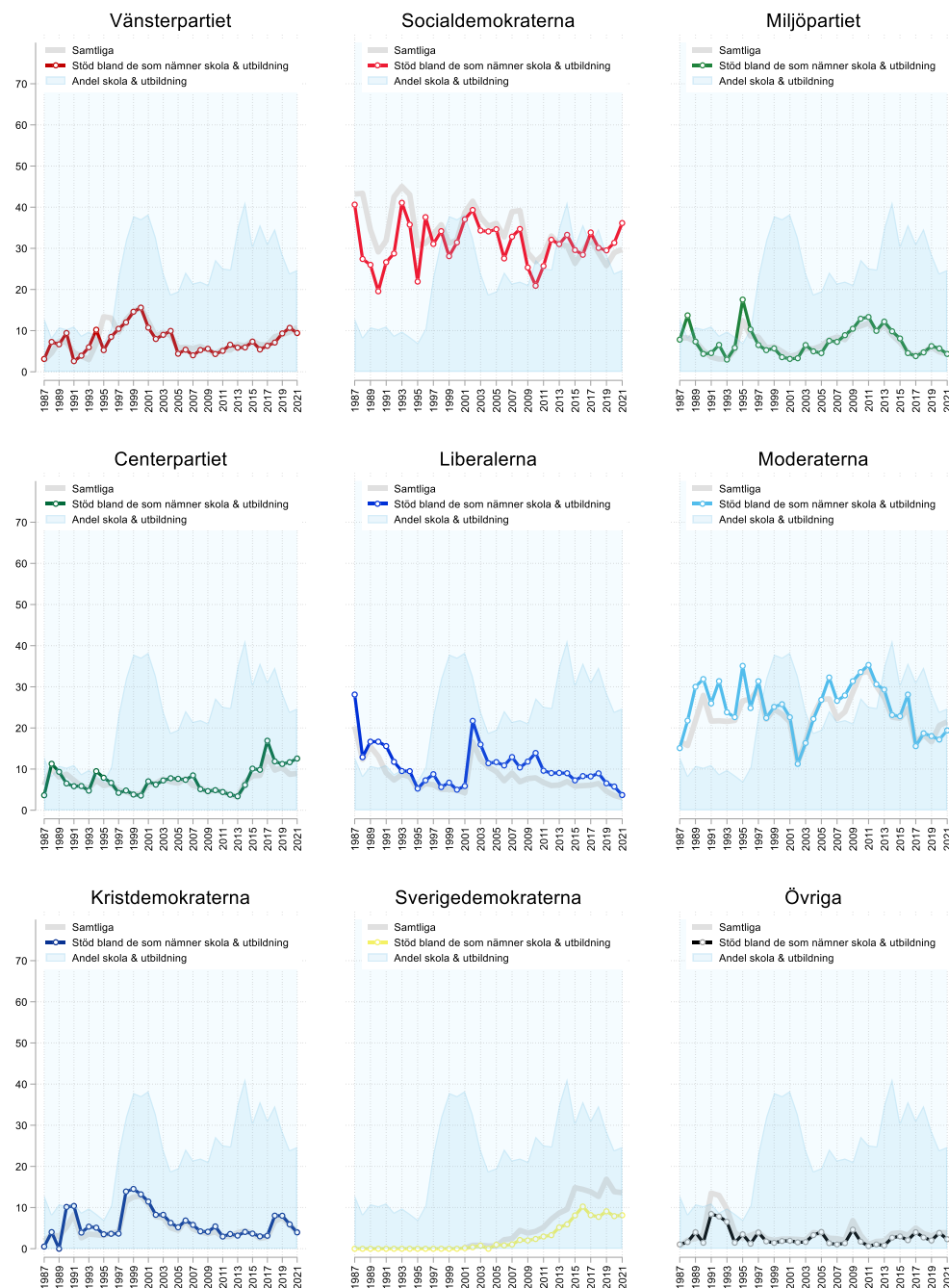
Figur 2 Andel bästa parti bland de som nämner sjukvård som viktigast samhällsproblem (procent).

Källa: Göteborgs universitet: Valforskningsprogrammet. SOM-undersökningarna 1987–2021.

Kommentar: Grafen visar andelen partisympatisörer för de åtta riksdagspartierna samt övriga partier i valmanskåren som helhet (grå linje) samt bland de som nämnt sjukvård som det viktigaste samhällsproblemet. Den skuggade delen av grafen visar andelen av de svarande som angett miljö/klimat som det viktigaste samhällsproblemet. Sverigedemokraterna ingick fram till 2002 i kategorin övriga partier. Ny demokrati (1991-1994) och Feministiskt initiativ (2010-2014) har förts till kategorin övriga partier

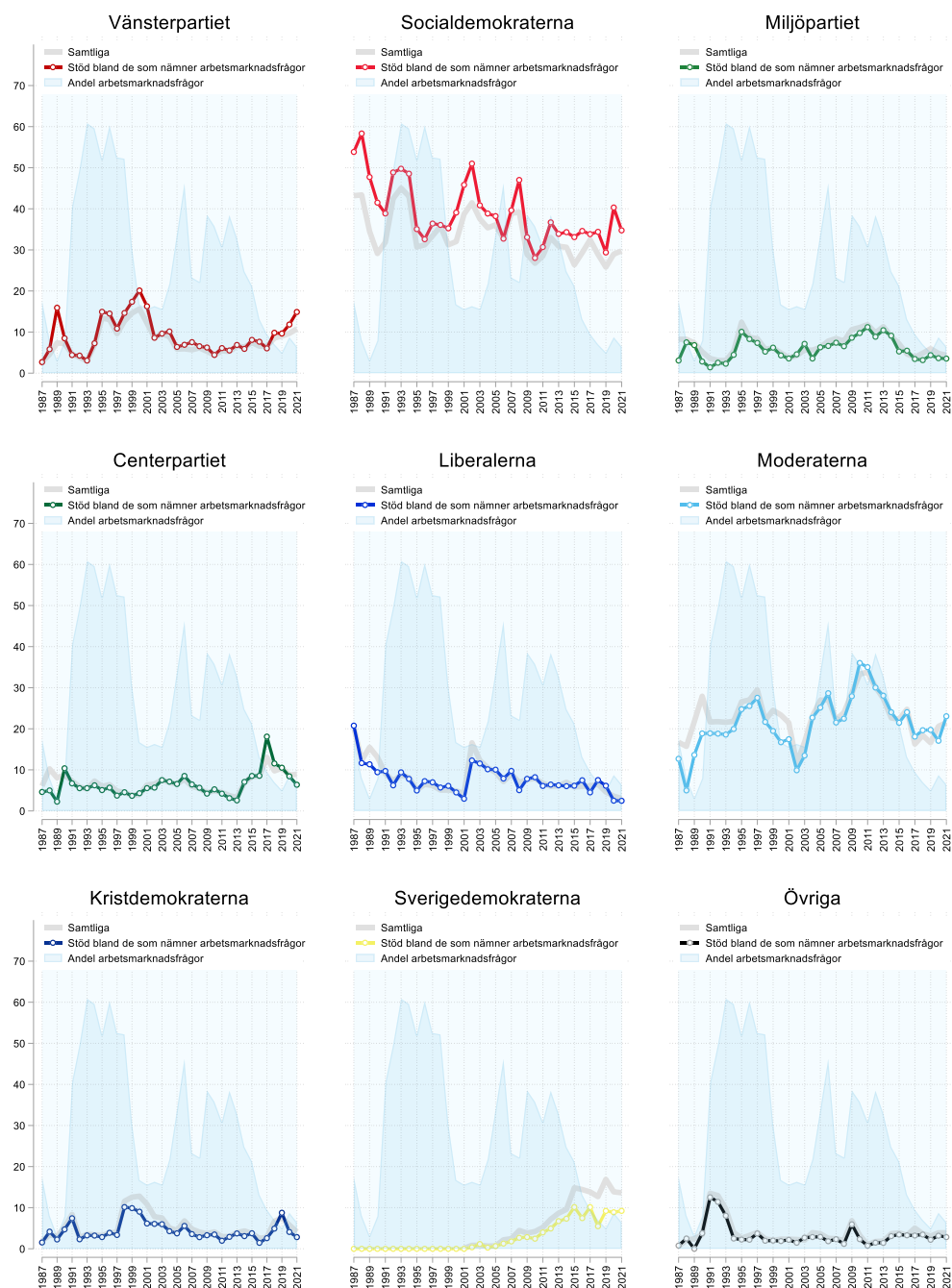
Figur 3 Andel bästa parti bland de som nämner skola och utbildning som viktigast samhällsproblem (procent).

Källa: Göteborgs universitet: Valforskningsprogrammet. SOM-undersökningarna 1987–2021.

Kommentar: Grafen visar andelen partisympatisörer för de åtta riksdagspartierna samt övriga partier i valmanskåren som helhet (grå linje) samt bland de som nämnt skola och utbildning som det viktigaste samhällsproblemet. Den skuggade delen av grafen visar andelen av de svarande som angett miljö/klimat som det viktigaste samhällsproblemet. Sverigedemokraterna ingick fram till 2002 i kategorin övriga partier. Ny demokrati (1991-1994) och Feministiskt initiativ (2010-2014) har förts till kategorin övriga partier.

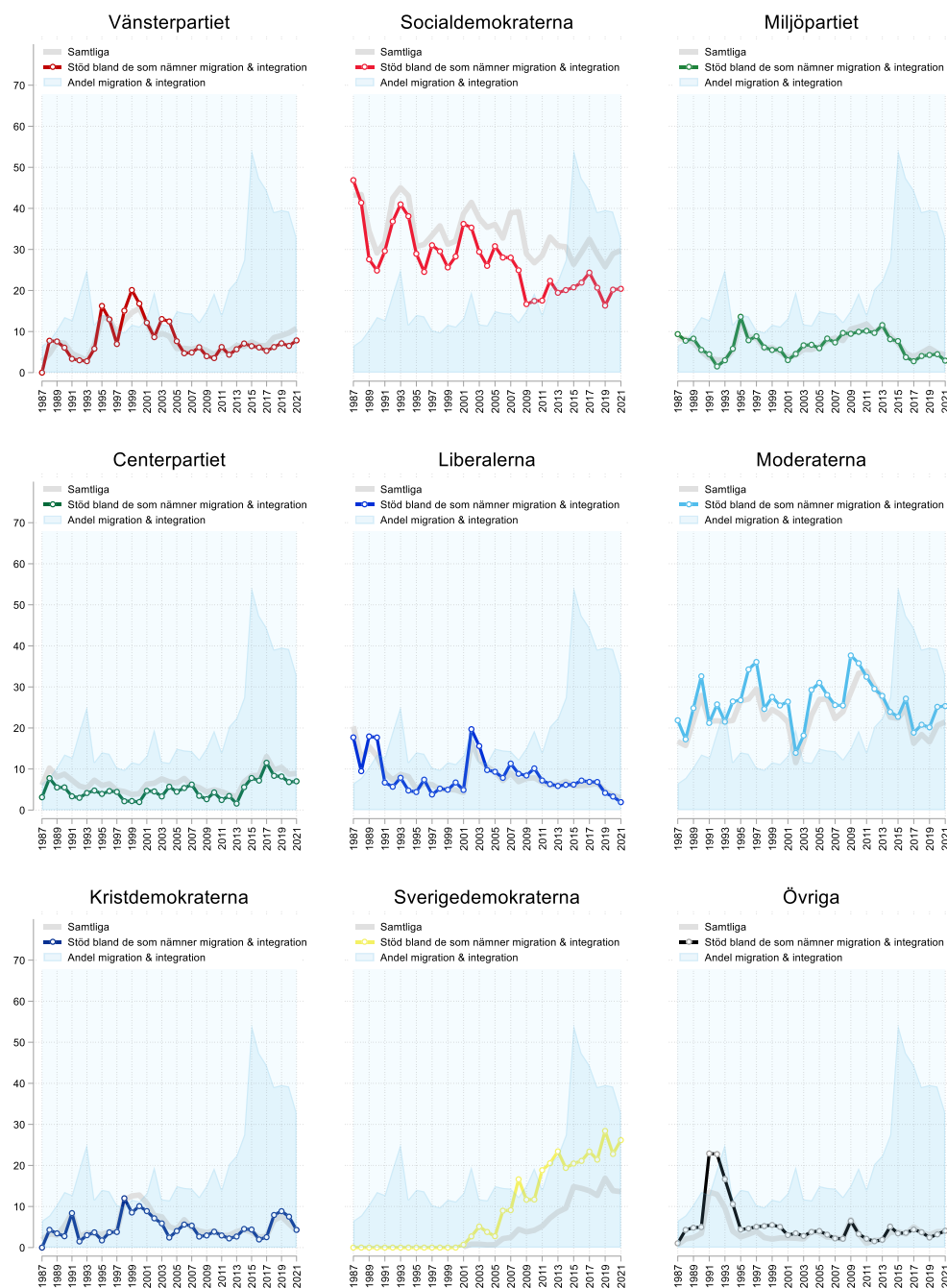
Figur 4 Andel bästa parti bland de som nämner arbetsmarknad som viktigast samhällsproblem (procent).

Källa: Göteborgs universitet: Valforskningsprogrammet. SOM-undersökningarna 1987–2021.

Kommentar: Grafen visar andelen partisympatisörer för de åtta riksdagspartierna samt övriga partier i valmanskåren som helhet (grå linje) samt bland de som nämnt arbetsmarknad som det viktigaste samhällsproblemet. Den skuggade delen av grafen visar andelen av de svarande som angett miljö/klimat som det viktigaste samhällsproblemet. Sverigedemokraterna ingick fram till 2002 i kategorin övriga partier. Ny demokrati (1991-1994) och Feministiskt initiativ (2010-2014) har förts till kategorin övriga partier.

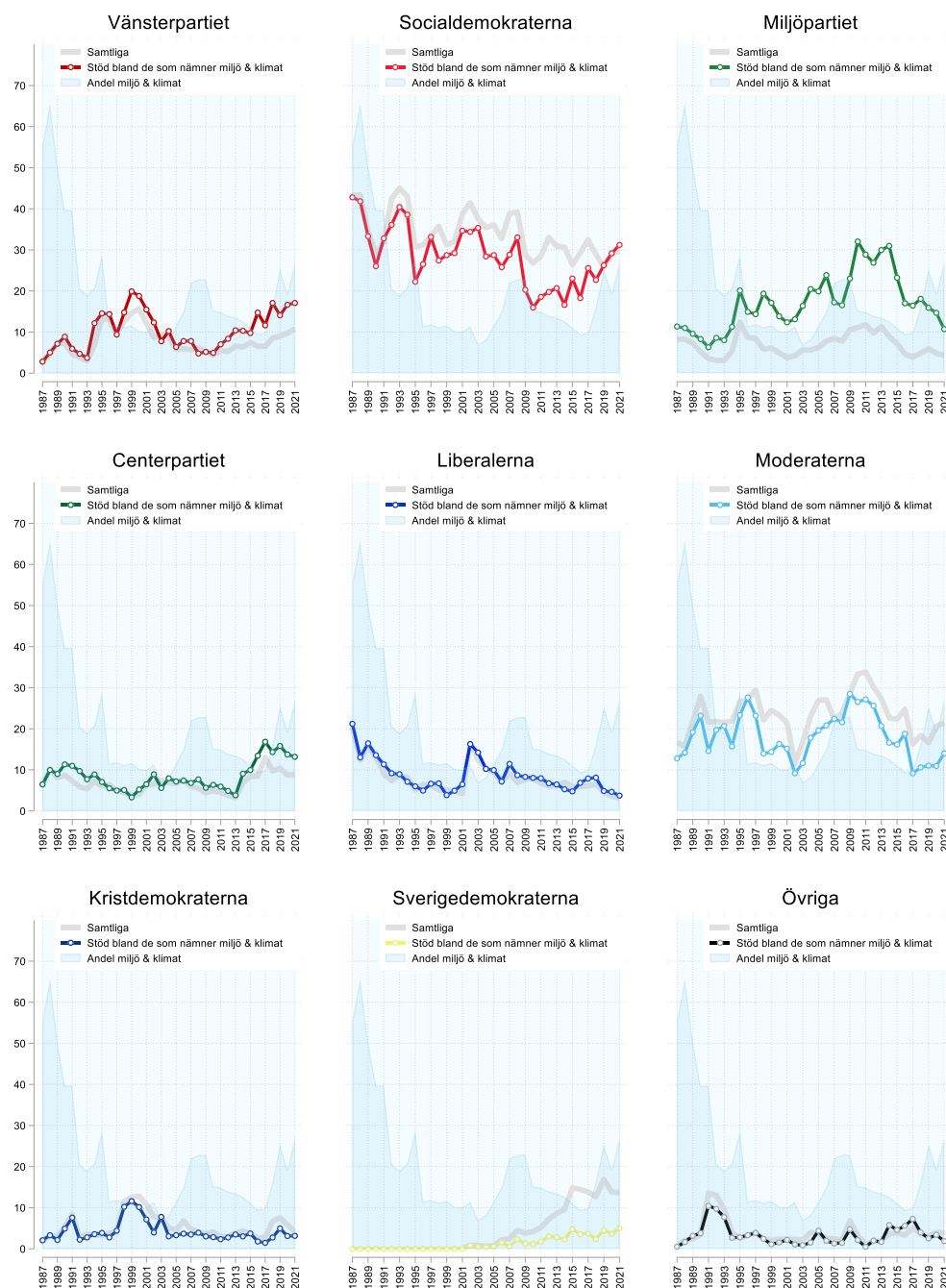
Figur 5 Andel bästa parti bland de som nämner migration/integration som viktigast samhällsproblem (procent).

Källa: Göteborgs universitet: Valforskningsprogrammet. SOM-undersökningarna 1987–2021.

Kommentar: Grafen visar andelen partisympatisörer för de åtta riksdagspartierna samt övriga partier i valmanskåren som helhet (grå linje) samt bland de som nämnt migration/integration som det viktigaste samhällsproblemet. Den skuggade delen av grafen visar andelen av de svarande som angett miljö/klimat som det viktigaste samhällsproblemet. Sverigedemokraterna ingick fram till 2002 i kategorin övriga partier. Ny demokrati (1991-1994) och Feministiskt initiativ (2010-2014) har förts till kategorin övriga partier.

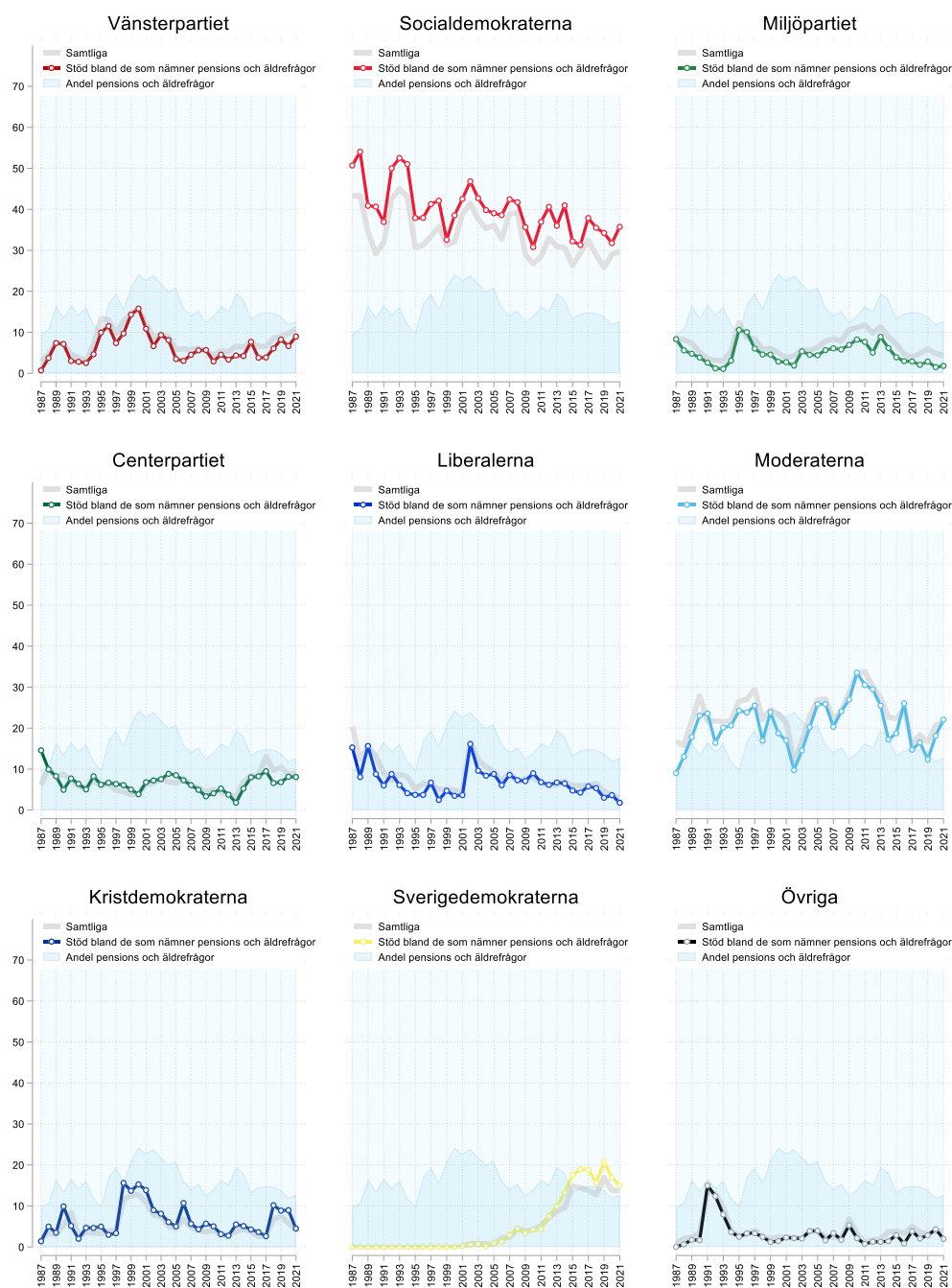
Figur 6 Andel bästa parti bland de som nämner miljö/klimat som viktigast samhällsproblem (procent).

Källa: Göteborgs universitet: Valforskningsprogrammet. SOM-undersökningarna 1987–2021.

Kommentar: Grafen visar andelen partisympatisörer för de åtta riksdagspartierna samt övriga partier i valmanskåren som helhet (grå linje) samt bland de som nämnt klimat/miljö som det viktigaste samhällsproblemet. Den skuggade delen av grafen visar andelen av de svarande som angett miljö/klimat som det viktigaste samhällsproblemet. Sverigedemokraterna ingick fram till 2002 i kategorin övriga partier. Ny demokrati (1991-1994) och Feministiskt initiativ (2010-2014) har förts till kategorin övriga partier.

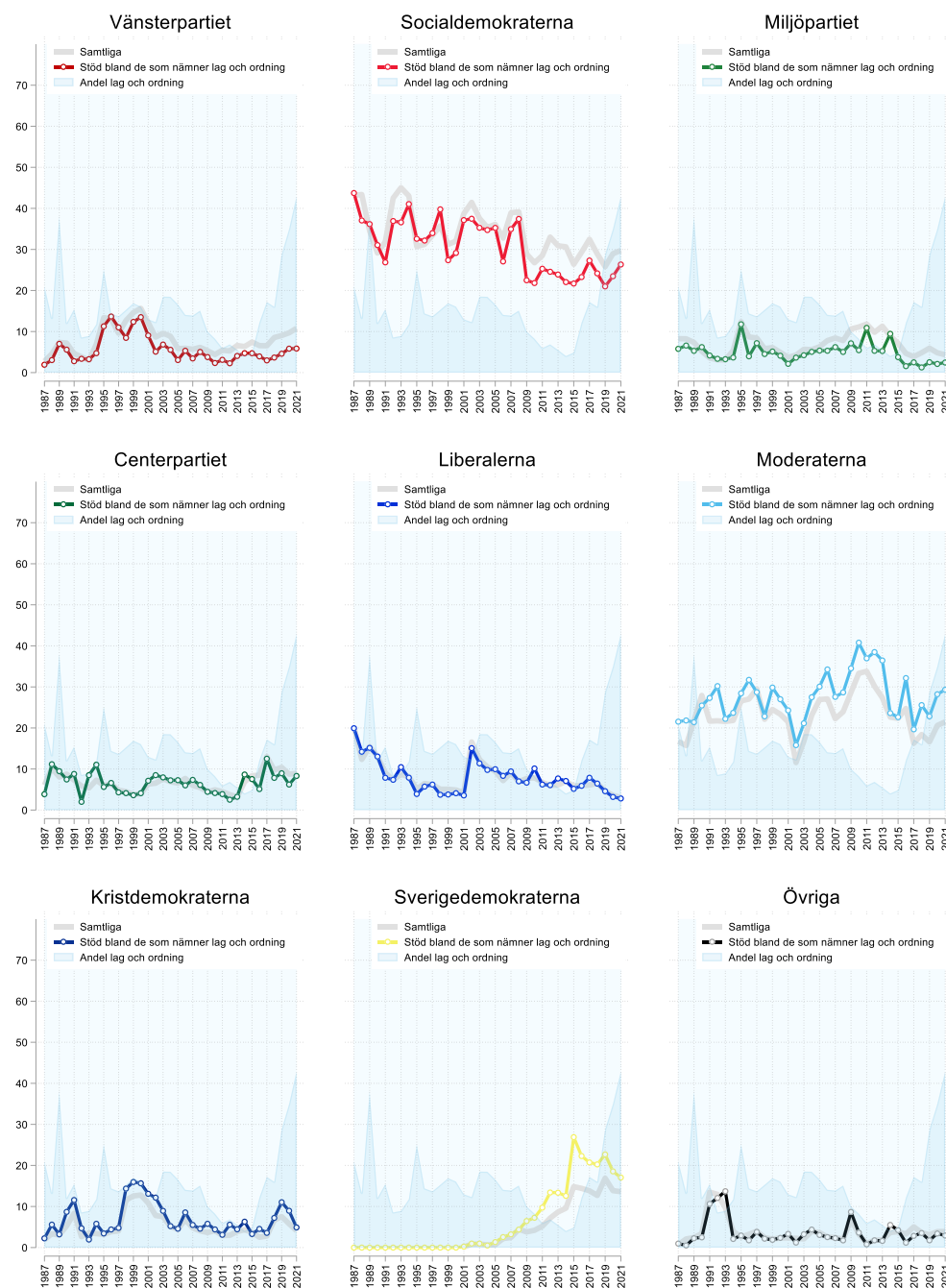
Figur 7 Andel bästa parti bland de som nämner pension och äldre frågor som viktigast samhällsproblem (procent).

Källa: Göteborgs universitet: Valforskningsprogrammet. SOM-undersökningarna 1987–2021.

Kommentar: Grafen visar andelen partisympatisörer för de åtta riksdagspartierna samt övriga partier i valmanskåren som helhet (grå linje) samt bland de som nämnt pension och äldre frågor som det viktigaste samhällsproblemet. Den skuggade delen av grafen visar andelen av de svarande som angett pension och äldre frågor som det viktigaste samhällsproblemet. Sverigedemokraterna ingick fram till 2002 i kategorin övriga partier. Ny demokrati (1991-1994) och Feministiskt initiativ (2010-2014) har förts till kategorin övriga partier.

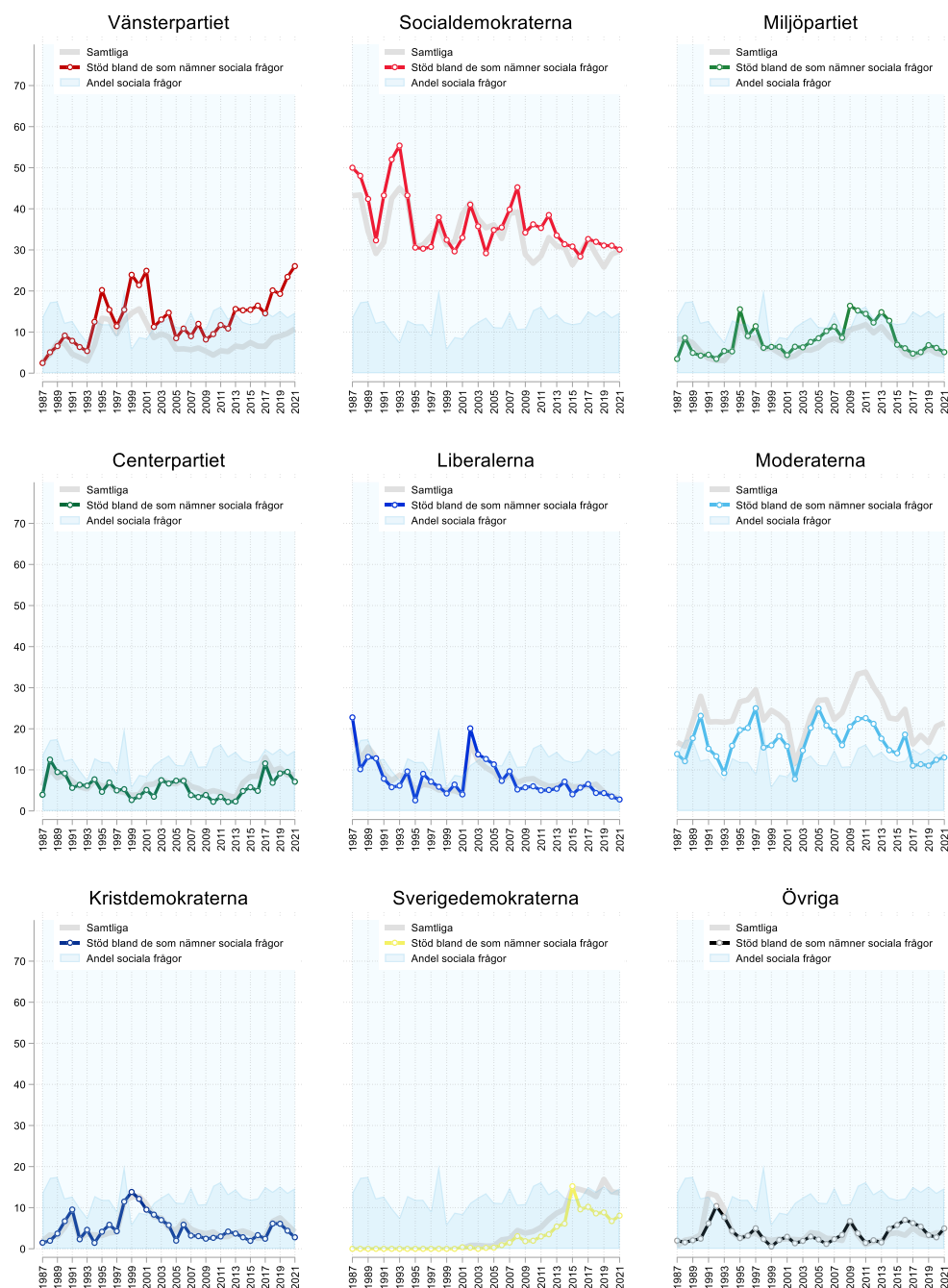
Figur 8 Andel bästa parti bland de som nämner lag och ordning som viktigast samhällsproblem (procent).

Källa: Göteborgs universitet: Valforskningsprogrammet. SOM-undersökningarna 1987–2021.

Kommentar: Grafen visar andelen partisympatisörer för de åtta riksdagspartierna samt övriga partier i valmanskåren som helhet (grå linje) samt bland de som nämnt lag och ordning som det viktigaste samhällsproblemet. Den skuggade delen av grafen visar andelen av de svarande som angett lag och ordning som det viktigaste samhällsproblemet. Sverigedemokraterna ingick fram till 2002 i kategorin övriga partier. Ny demokrati (1991-1994) och Feministiskt initiativ (2010-2014) har förts till kategorin övriga partier.

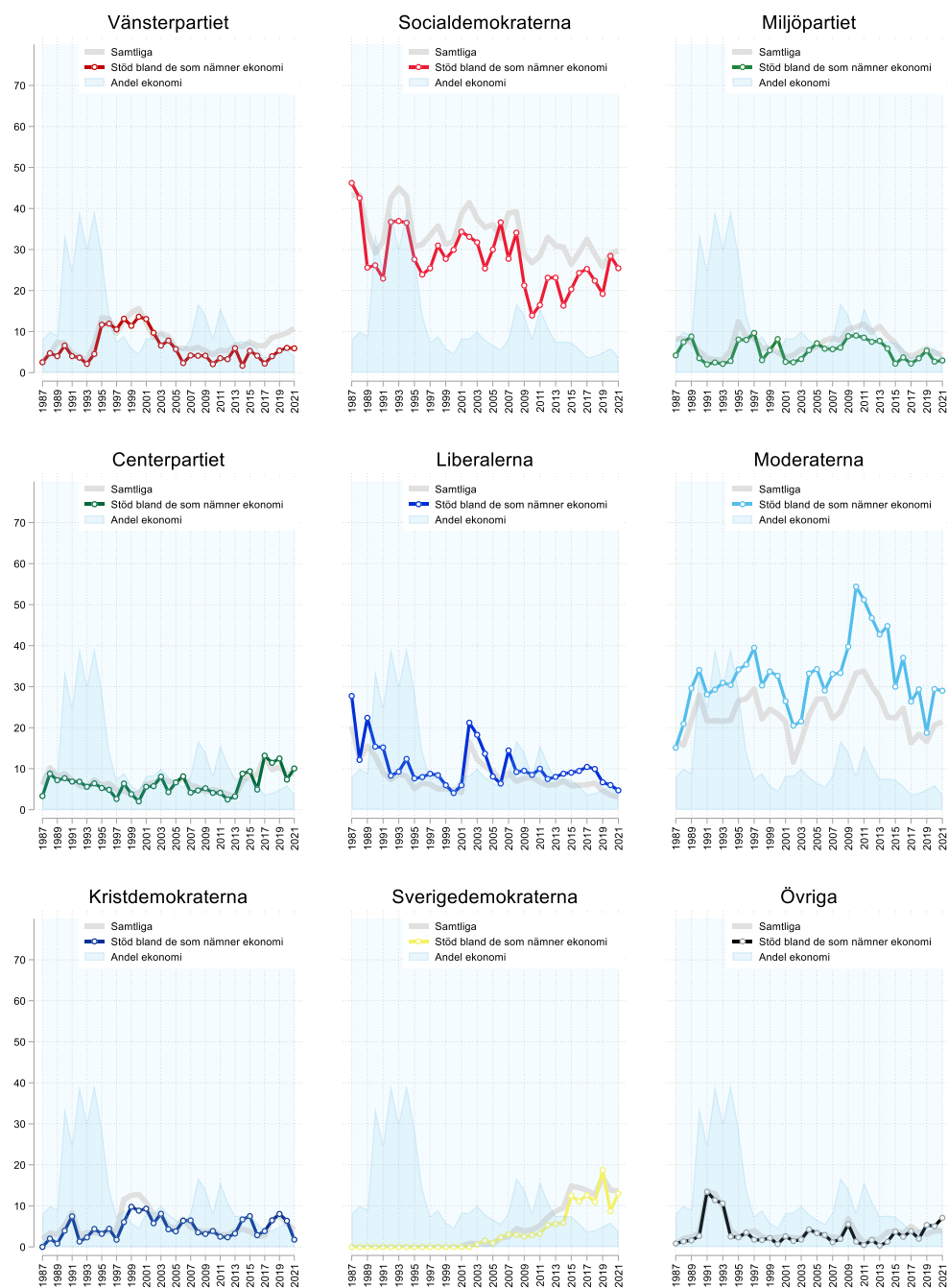
Figur 9 Andel bästa parti bland de som nämner sociala frågor som viktigast samhällsproblem (procent).

Källa: Göteborgs universitet: Valforskningsprogrammet. SOM-undersökningarna 1987–2021.

Kommentar: Grafen visar andelen partisympatisörer för de åtta riksdagspartierna samt övriga partier i valmanskåren som helhet (grå linje) samt bland de som nämnt klimat/miljö som det viktigaste samhällsproblemet. Den skuggade delen av grafen visar andelen av de svarande som angett sociala frågor som det viktigaste samhällsproblemet. Sverigedemokraterna ingick fram till 2002 i kategorin övriga partier. Ny demokrati (1991-1994) och Feministiskt initiativ (2010-2014) har förts till kategorin övriga partier.

Figur 10 Andel bästa parti bland de som nämner ekonomi som viktigast samhällsproblem (procent).

Källa: Göteborgs universitet: Valforskningsprogrammet. SOM-undersökningarna 1987–2021.

Kommentar: Grafen visar andelen partisympatisörer för de åtta riksdagspartierna samt övriga partier i valmanskåren som helhet (grå linje) samt bland de som nämnt klimat/miljö som det viktigaste samhällsproblemet. Den skuggade delen av grafen visar andelen av de svarande som angett ekonomi som det viktigaste samhällsproblemet. Sverigedemokraterna ingick fram till 2002 i kategorin övriga partier. Ny demokrati (1991-1994) och Feministiskt initiativ (2010-2014) har förts till kategorin övriga partier.

Valforskningsprogrammet finns vid Statsvetenskapliga institutionen i Göteborg. Sedan tidigt 1950-tal ägnar vi oss hängivet åt empiriska studier av opinionsbildning, val och väljarbeteende och av tillståndet och utvecklingen av den svenska representativa demokratin.

Syftet med forskningen är bland annat att förklara varför väljare röstar som de gör och varför val slutar som de gör. Vi spårar och följer trender i svensk valdemokrati och gör jämförelser med utvecklingen i andra länder.

Professor Henrik Ekengren Oscarsson leder Valforskningsprogrammet.

